

SYLABUS

DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2021/22-2023/2024

(skrajne daty)

Rok akademicki 2022/2023

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Antropologia fizyczna
Kod przedmiotu*	
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Kolegium Nauk Humanistycznych
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Archeologii
Kierunek studiów	Archeologia
Poziom studiów	studia pierwszego stopnia
Profil	ogólnoakademicki
Forma studiów	studia stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	II rok, 4 semestr
Rodzaj przedmiotu	podstawowy
Język wykładowy	polski
Koordinator	Dr Joanna Rogóż
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	Dr Joanna Rogóż

* -opcjonalnie, zgodnie z ustaleniami w Jednostce

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?)	Liczba pkt. ECTS
4	30	30							3

1.2. Sposób realizacji zajęć

- zajęcia w formie tradycyjnej
- zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3 Forma zaliczenia przedmiotu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)

WYKŁAD – EGZAMIN

ĆWICZENIA - ZALICZENIE Z OCENĄ

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Podstawowa wiedza z zakresu anatomii człowieka, szczególnie osteologii. Ogólne informacje o zwyczajach pogrzebowych, typach pochówków i sposobach eksploracji szczątków ludzkich.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu

C ₁	Zapoznanie studentów z zakresem, przedmiotem i metodami badań antropologii fizycznej.
C ₂	Nabycie przez studentów podstawowej wiedzy w zakresie postępowania z ludzkimi szczątkami kostnymi oraz możliwościami badawczymi ludzkich szczątków.
C ₃	Omówienie miejsca człowieka w królestwie zwierząt oraz charakterystyka współcześnie występujących naczelnych.
C ₄	Przystawienie problematyki i kolejnych etapów antropogenezy.
C ₅	Zapoznanie studentów z problematyką antropologii populacyjnej i ontogenetycznej.
C ₆	Nabycie przez studentów wiedzy i umiejętności z zakresu osteologii, odróżniania kości ludzkich od zwierzęcych, szczątków inhumowanych od kremowanych, odróżniania poszczególnych kości oraz ich fragmentów, a także terminologii anatomicznej.
C ₇	Nabycie przez studentów podstawowej wiedzy i umiejętności pozwalających na określanie wieku i płci zmarłego na podstawie układu kostnego.
C ₈	Nabycie przez studentów podstawowej wiedzy pozwalającej na określanie zmian patologicznych obecnych na kościach, cech niemetrycznych.
C ₉	Zapoznanie studentów z zagadnieniami kranioometrii i osteometrii oraz wskaźników w wymiarze teoretycznym i praktycznym.

3.2 Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu STUDENT:	Odniesienie do efektów kierunkowych ¹
EK_01	Zna i rozumie literaturę specjalistyczną z zakresu antropologii fizycznej, populacyjnej, ontogenetycznej.	K_Wo2, K_Wo7, K_Uo2
EK_02	Zna wybrane kwestie dotyczące współcześnie występujących naczelnych.	K_Wo7
EK_03	Rozumie problematykę przebiegu antropogenezy.	K_Wo7, K_Uo2
EK_04	Zna i rozumie wybrane zagadnienia związane z rozwojem biologicznym człowieka oraz jego zmiennością i czynnikami je warunkującymi.	K_Wo2, K_Wo7
EK_05	Zna metody eksploracji szczątków kostnych w zależności od typu pochówku.	K_Wo2, K_Wo8
EK_06	Rozróżnia i wskazuje elementy szkieletu człowieka.	K_Uo2
EK_07	Dokonyuje określeń wieku w chwili zgonu i płci człowieka na podstawie układu kostnego.	K_Uo2
EK_08	Dokonyuje pomiarów kości, na ich podstawie oblicza i interpretuje wybrane wskaźniki oraz przyżyciową wysokość ciała.	K_Uo2

¹ W przypadku ścieżki kształcenia prowadzącej do uzyskania kwalifikacji nauczycielskich uwzględnić również efekty uczenia się ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

EK_09	Rozróżnia i wskazuje nieprawidłowości budowy układu kostnego człowieka.	K_U02
EK_10	Identyfikuje wybrane cechy niemetryczne szkieletu.	K_U02
EK_11	Rozróżnia kości ludzkie i zwierzęce, szczątki inhumowane i przepalone.	K_U02
EK_12	Rozumie znaczenie współpracy antropologa z archeologiem.	K_Wo1, K_Wo2, K_Wo7, K_Wo8
EK_13	Rozumie potrzebę doskonalenia zawodowego i rozwoju osobistego.	K_U09, K_Ko1, K_Ko3
EK_14	Rzetelnie pracuje nad powierzonym zadaniem.	K_Ko2, K_Ko4
EK_15	Analizuje, bada konkretny problem, dyskutuje, formułuje wnioski.	K_U02, K_U03, K_U10, K_Ko4
EK_16	Przestrzega zasad etycznych w postępowaniu ze szczątkami ludzkimi.	K_Ko4

3.3 Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
1. Antropologia fizyczna – historia i zakres badań.
2. Antropologia filogenetyczna. Miejsce człowieka w świecie zwierząt.
3. Występowanie i charakterystyka współczesnych rodzin naczelnych.
4. Porównanie wybranych cech budowy anatomicznej człowieka i innych naczelnych. Cechy wyróżniające rozwój Homo. Cechy specyficznie ludzkie.
5. Filogeneza naczelnych – czynniki hominizacji, ewolucja postawy ciała, czaszki i uzębienia oraz mózgowia.
6. Filogeneza naczelnych – występowanie i charakterystyka pierwszych naczelnych, zróżnicowanie australopiteków.
7. Powstanie człowieka współczesnego, zróżnicowanie kopalnych form rodzaju <i>Homo</i> .
8. Metody eksploracji szczątków ludzkich w zależności od typu pochówku.
9. Antropologia ontogenetyczna – wybrane zagadnienia. Aspekty i czynniki warunkujące rozwój biologiczny człowieka. Genotyp a fenotyp. Tendencja przemian.
10. Zmienność człowieka współczesnego w zakresie morfologii i fizjologii organizmu. Kształtowanie cech adaptacyjnych warunkowanych klimatem. Procesy przystosowawcze.
11. Wiek kalendarzowy i rozwojowy, znaczenie pojęć w wymiarze praktycznym. Kryteria oceny wieku rozwojowego.

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

Treści merytoryczne
1. Charakterystyka tkanki kostnej. Funkcje, rozwój i ogólna budowa układu kostnego. Budowa, funkcje i podział stawów.
2. Kręgosłup – budowa anatomiczna.
3. Klatka piersiowa, łopatka – budowa anatomiczna.
4. Kości kończyny górnej – budowa anatomiczna.
5. Kości kończyny dolnej – budowa anatomiczna.
6. Kości móżgoczaszki – budowa anatomiczna.
7. Kości twarzoczaszki, uzębienie mleczne i stałe – budowa anatomiczna.
8. Podstawowe metody oceny wieku w chwili zgonu na podstawie szczątków kostnych.
9. Podstawowe metody oceny płci na podstawie szczątków kostnych.
10. Osteometria, wskaźniki kości i metody odtwarzania przyżyciowej wysokości ciała na podstawie pomiarów kości.
11. Kranioimetria, wskaźniki czaszkowe.
12. Identyfikacja wybranych zmian patologicznych kości.
13. Identyfikacja wybranych cech niemetrycznych kości.
14. Rozróżnianie kości ludzkich od zwierzęcych, inhumowanych od przepalonych.

3.4 Metody dydaktyczne

Wykład: wykłady z prezentacją multimedialną, dyskusja.

Ćwiczenia: prezentacja multimedialna, analiza przykładów, pokaz, praca samodzielna, praca w grupach, praca z materiałem osteologicznym, pomiary z użyciem przyrządów antropometrycznych, dyskusja.

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt, sprawozdanie, obserwacja w trakcie zajęć)	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...)
EK_01	EGZAMIN PISEMNY, KOLOKWIMUM, ZALICZENIE USTNE, DYSKUSJA	W, ćw
EK_02	EGZAMIN PISEMNY	W
EK_03	EGZAMIN PISEMNY	W
EK_04	EGZAMIN PISEMNY, KOLOKWIMUM	W
EK_05	EGZAMIN PISEMNY, DYSKUSJA	W
EK_06	ZALICZENIE USTNE, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ	ćw
EK_07	ZALICZENIE USTNE, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ, DYSKUSJA	ćw
EK_08	ZALICZENIE, PRACA SAMODZIELNA, PRACA W GRUPIE, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ	ćw
EK_09	ZALICZENIE, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ, DYSKUSJA	ćw
EK_10	ZALICZENIE, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ	ćw

EK_11	OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ, DYSKUSJA	ĆW
EK_12	DYSKUSJA	W, ĆW
EK_13	DYSKUSJA	W, ĆW
EK_14	ZALICZENIE, PRACA SAMODZIELNA, PRACA W GRUPIE	ĆW
EK_15	ZALICZENIE, ZALICZENIE USTNE, PRACA SAMODZIELNA, PRACA W GRUPIE, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ, DYSKUSJA	W, ĆW
EK_16	OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ, DYSKUSJA	W, ĆW

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

<p>Wykład: egzamin pisemny</p> <p>Ocena dostateczna: jeśli student uzyska 50% + 0,5 pkt.</p> <p>Ocena dobra: jeśli student uzyska 75% pkt.</p> <p>Ocena bardzo dobra: jeśli student uzyska 90% pkt.</p> <p>Ćwiczenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kolokwium pisemne z zakresu ogólnej wiedzy o budowie układu kostnego i jego rozwoju. Ocena dostateczna: jeśli student uzyska 50% + 0,5 pkt. Ocena dobra: jeśli student uzyska 75% pkt. Ocena bardzo dobra: jeśli student uzyska 90% pkt. Zaliczenia ustne z zakresu budowy anatomicznej poszczególnych kości. Zaliczenie ustne z zakresu oceny wieku w chwili zgonu i płci na podstawie szkieletu. Zaliczenie z wykonania pomiarów kości i obliczania wskaźników oraz przyżyciowej wysokości ciała. Zaliczenie z pracy nad identyfikacją zmian patologicznych oraz cech niemetrycznych kości. <p>Niezaliczone kolokwium, odpowiedź ustna czy też pozostałe aktywności wymagające zaliczenia podlegają poprawie.</p> <p>Ocena końcowa stanowi średnią z ocen z pisemnego kolokwium oraz z odpowiedzi ustnych.</p>
--

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny zajęć: wykłady+ćwiczenia	60
Przygotowanie do zaliczenia	29
Udział w egzaminie	1
SUMA GODZIN	90
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	3

* Należy uwzględnić, że 1 pkt ECTS odpowiada 25-30 godzin całkowitego nakładu pracy studenta.

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	Nie dotyczy
------------------	-------------

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

1. Dziedzicka A. *Podstawy anatomii człowieka dla artystów*, Platan, Kraków, 2002 (lub inny atlas anatomii uwzględniający budowę układu kostnego).
2. Kaszycka K.A. *Dymorfizm płciowy południowoafrykańskich australopiteków*, Wydawnictwo Naukowe UASM, Poznań, 2010.
3. Leakey R. *Pochodzenie człowieka*, Wydawnictwo CIS, Oficyna Wydawnicza MOST, Warszawa, 1995.
4. Lewin R. *Wprowadzenie do ewolucji człowieka*, Pruszyński i Spółka, Warszawa, 1999.
5. Malinowski A. *Antropologia fizyczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań, 1980.
6. Malinowski A. *Wstęp do antropologii i ekologii człowieka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 1994.
7. Piontek J. *Biologia populacji pradziejowych. Zarys metodyczny*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, 1999.
8. Skawina A. (red.) *Anatomia prawidłowa człowieka. Osteologia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2006.
9. Skawina A. (red.) *Anatomia prawidłowa człowieka. Czaszka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2006.
10. Strzałko J., Ostojka-Zagórski J. *Ekologia populacji ludzkich. Środowisko człowieka w pradziejach*, Wydawnictwo UAM w Poznaniu, Poznań, 1995.

Literatura uzupełniająca:

1. Malinowski A. *Ćwiczenia z antropologii (wybór materiałów)*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 1989.
2. Malinowski A., Strzałko J. (red.) *Antropologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań, 1985.
3. Malinowski A., Wolański N. *Metody badań w biologii człowieka. Wybór metod antropologicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1988.
4. Malinowski A., Bożiłow W. *Podstawy antropometrii. Metody, techniki, normy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź, 1997.
5. Piontek J. *Dymorfizm płciowy jako wyznacznik warunków życia w populacjach pradziejowych i historycznych* [w:] Kobieta-Śmierć-Mężczyzna. Funeralia Lednickie Spotkanie 5, W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński (red.), Sobótka, Wrocław, 2003, s. 59-64.
6. Stone L., Lurquin P.F. *Geny, kultura i ewolucja człowieka. Synteza*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2009.
7. Wolański N. *Ekologia człowieka. Podstawy ochrony środowiska i*

zdrowia człowieka. Tom I: Wrażliwość na czynniki środowiskowe i biologiczne zmiany przystosowawcze, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2006.

8. Wolański N. (2006) *Ekologia człowieka. Podstawy ochrony środowiska i zdrowia człowieka. Tom II: Ewolucja i dostosowanie biokulturowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2006.

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej